

Elck zegg'het voorts

Nieuwpoortse archiefkrant

Verschijnt viermaandelijks - jaargang 6 - nr. 3 - juli 2014

Editoriaal

Uit twee kronieken, weliswaar met een maand verschil, kwamen we achter de identiteit van een groep hoge gasten die doorheen Nieuwpoort reisden in 1782.

In een zesde aflevering van het dagboek van Roland Osaer zijn we beland bij hun hachelijke belevenissen temidden van optrekkende Duitse pantsers bij Gravelines in 1940.

In 1924 stuurde een Franse militair via de Belgische ambassade in Parijs een mapje documenten uit het archief van Nieuwpoort. Als we denken aan de heroïsche redding van ons archief, moet het ons niet verwonderen dat er enkele stukken zoek waren geraakt ... Het zijn toevallig stukken die verwijzen naar de Kartuizers van Nieuwpoort met zelfs een 'kladbrief' waarin ze smeken om toch te mogen blijven, ook al werd hun klooster afgeschaft in 1784.

Onder de rubriek "Oorlogsindrukken" situeert L. Filliaert een uitvoerige beschrijving door Gustaaf Buffel, hoe hij zijn stad halfweg 1915 zag. J. Ghijs vond een getuigenis over een moedige visser die reeds teruggekeerd was in de eerste oorlogsdagen van 1914.

We lezen verder in het krantennieuws dat L. Filliaert selecteerde, deze keer uit 1910.

We willen onze lezers waarschuwen voor enkele misverstanden die uit onze stadsgeschiedenis soms blijken.

"Zetting" van dit blad is steeds van W. Lelièvre.

G. Demerre

Geschiedenis

FEESTELIJKE DOORTOCHT

Kronieken en dagboeken hebben iets zeer menselijks. Ze boezemen de lezers onmiddellijk veel vertrouwen in en toch moet men voorzichtig zijn ...

Jan Baptist Rybens uit Nieuwpoort noteert in zijn kroniek op 8 augustus 1782 :

" ... zijn alhier gearriveert den keijser en de keijserinne aller Russen, met een uijtnemende gevolg kommende uijt Vrankrijck, al waer die groote mogentheden hadden dit rijck besigtigt en naer eenige tijd alhier verbleeven t'hebben sijn vertrocken naer Ostende alwaer die hebben gelogeert."

Wanneer men dat leest, mag men niet verwonderd zijn, dat auteurs dat interpreteerden als een bezoek van de tsaar en de tsarina van alle Russen, of toch tenminste een doortocht vanuit Frankrijk richting Oostende.

Op dat ogenblik was de tsarina van alle Russen Catharina II de Grote en de tsaar Peter III was toen zeker niet mee, want die was vermoord in 1762! Het was altijd mogelijk geweest dat de tsarina vergezeld was door een van haar 'favorieten' zoals Grigory Potjemkin of Grigory Orlof ...

Maar, zou zij dan haar land verlaten hebben voor een rondreis zoals haar voorganger Peter de Grote een halve eeuw voordien wél had gedaan ??

Jacobus Bowens uit Oostende is nauwkeuriger en noteert in zijn kroniek voor 8 juli 1782 :

"... om alhier te ontmoeten den grooten Hertog Paul Petrowitz, benevens de Groot Hertoginne Sophia Dorothea van Wurtemberg, reyzende door een deel van Europa onder de Naemen van Hertog en Hertoginne van het Noorden, komende van Duyunkerke.

Den Minister Prins van Starhemberg benevens de Prins de Ligne, waeren 's morgens van hier vertrokken nae Veurne, om deze verhevene Persoonen tot op de Grenzen te gemoet te gaen de welke binnen Oostende kwamen om negen ueren en half 's avonds met een talrijk Gevolg, waer onder waren den Prins Kourakin, den Prins Joussonpöff en vorder Heeren en Damen van hoogen staet ..."

In Oostende was namelijk voor hen een delegatie toegekomen uit Brussel : aartshertogin Marie Christina en haar gemaal de hertog van Saksen-Teschen die fungeerden als gouverneurs-generaal namens keizer Jozef II.

J. Bowens beschrijft verder hoe het gevolg dat die hoge gasten vergezelde, bestond uit 24 koetsen en wagens, waarvan er 10 in Oostende toekwamen. De rest ging rechtstreeks van Parijs naar Brussel. De barge werden ook getrokken door paarden die regelmatig moesten afgelost. Daarvoor waren er permanent 140 nodig ...

Grootvorstin Sophia was namelijk de tweede vrouw van Grootvorst Paul die eerst in 1796 tsaar Paul I zou worden na de dood van zijn moeder tsarina Catharina.

De tsarina van alle Russen had het bestuur naar zich toegeroepen nadat ze haar man liet verwijderen en – door complot – was vermoord. De gebroeders Orlof hadden daarvoor gezorgd. Omdat de tsarina niet al te best kon opschieten met haar zoon Paul, kreeg hij toestemming in september 1781 om met zijn vrouw 14 maanden door Europa te reizen. De notulen zeggen dat ze rondtrokken onder de namen graaf en gravin van Severny. Ze bezochten Polen, Oostenrijk, Italië, Frankrijk, de Nederlanden en Duitsland.

Het echtpaar had reeds twee kinderen, en zou er

na die reis nog acht krijgen. Tsaar Paul I werd in 1801 vermoord door ontevreden officieren. Hij werd opgevolgd respectievelijk door twee van zijn zonen : Alexander I en Nicolaas I .

Interessant hierbij is te vernemen hoe dat hoge gezelschap de tocht in 1782 doorheen Nieuwpoort maakte, vooral als men weet dat ze voor het comfort een 'barge' gebruikten.

Indien ze vanuit Duinkerke richting Veurne volgden, was dat dus via het Duinkerke-kanaal, omheen Veurne doorheen de Nieuwpoort-sluis aldaar.

Zo'n barge werd door paarden getrokken [geketst] langs het jaagpad.

Vanaf Veurne volgden ze ongetwijfeld het Veurnekanaal tot aan Nieuwpoort. Dat betekent dat de weg werd vervolgd omheen de stad aan de westkant, voorbij de Arkebrug, doorheen het (oude) Veurne-sas [Kattesas] tot in de haven. Het 'nieuwe' Veurne-sas bestond nog niet.

Daar koos men het sas in het Hoorwerk, ten noorden van de haven, wat toen het Provinciesas genoemd werd. Vanaf dat sas nam men de Brugse vaart [Kanaal van Plassendale] want het Gravensas bestond toen nog niet ! Ze vaarden dan onder de Palingbrug en verderop was er zelfs nog een sas aan de Rattevalle ...

G. Demerre

Dagboek

HET DAGBOEK VAN ROLAND OSAER (6)

Bij zijn terugkomst, bood een Franse soldaat hem zijn veldfles aan en moeder dronk er enkele slokjes van. Plots gaf ze geen teken van leven meer. Sommigen onder ons hadden beseft dat ze stervend was, maar anderen helemaal niet. Ze had haar verwondingen nauwelijks twintig minuten overleefd. Ze was pas de maand voordien 41 geworden.

Sinds we bij de brug waren aangekomen, waren tien bange uren van angst, verschrikking en nood verlopen. Het liep stilaan tegen de avond. Met de nacht op komst zonder eten of drinken, met drie gewonden en kleine kinderen die hoogstnodig moesten verzorgd worden, werd onze toestand onhoudbaar. We moesten weg uit die hel, alvorens de duisternis zou vallen in die voor ons onbekende

omgeving vol gevaren.

We zouden trachten in twee groepjes te ontkomen. Metje, die bij haar volle bewustzijn was, maakte vader erop attent dat moeders deel van het geld, dat ze onder elkaar hadden verdeeld, nog in haar kleren verborgen zat. Hij haalde het geld eruit.

Omdat hij onderweg moest kunnen bukken, krui-
pen en liggen, kon vader Herman en André niet te-
gelijk dragen. Het toeval wilde dat hij vlakbij twee
juffrouwen aantrof rond hun dodelijk gekwetste
moeder. Vader vroeg hun of hij André, zijn kind van
tien maanden, dat niet gekwetst was, voor een korte
tijd aan hun zorgen mocht toevertrouwen.

De juffrouwen stemden ermee in, op voorwaarde
dat vader er zou voor zorgen dat er ook voor hen
hulp zou opdagen. En dat beloofde hij.

Langs een pad tussen het struikgewas vertrok hij
met Hubert en Marie-Thérèse en hij droeg onze
gewonde Herman in zijn armen. Boven hen op de
weg, reden de Duitsers over en weer en hielden de
omgeving onder schot.

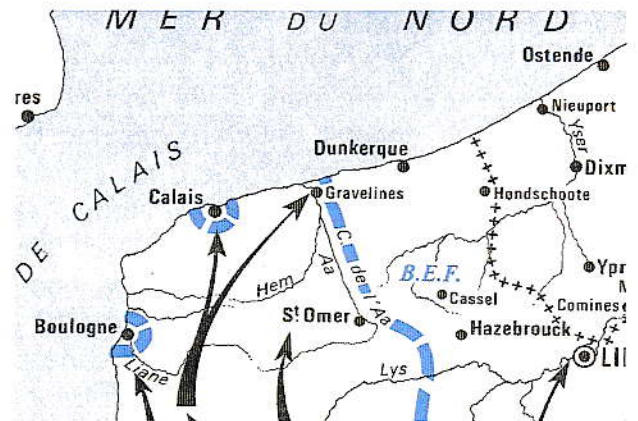
Duitse soldaten liepen er op regelmatige afstand
van elkaar, met het geweer in de aanslag, een
pistool tussen de gordel en steelhandgranaten in
de laarzen. Telkens als Hubert en Marie-Thérèse
één van die soldaten bemerkten, staken ze voor
alle zekerheid de handen omhoog. Vader toonde
zijn gewonde kind.

Kort nadat ze zich nog eens hadden neergegoid,
op een gevaarlijk moment, kwamen ze aan een
boerderij en stapten het erf op. Het was nog dag.
Ondertussen was ook het andere groepje, met Lu-
cien, Etienne, Jean-Pierre en mezelf onderweg.
Lucien liep hinkend, maar kon zichzelf behelpen.
Intussen was de duisternis aan het vallen en leek
de strijd rond de brug wat geluwd. Behoedzaam
klauterden we het talud op en staken de weg over
tot aan een alleenstaande hoeve, van waaruit ge-
roep leek te komen.

We waren in een eerste hulppost beland. Overal
lagen zwaargewonden in rijen op de grond. Duitse

legerdokters, in lange groene regenjassen en met
de helm op, geassisteerd door verplegers, bogen
zich over iedere gewonde en beschenen, met
een afgeschermd zaklamp, de gezichten en de
kwetsuren. Met een ja knikken of een neen schud-
den van het hoofd, gaven ze aan de verplegers
hun oordeel te kennen over de toestand van de
gewonden. Ik zag hoe een gewonde op zijn buik
werd gelegd en dwars door zijn kleren een spuit
kreeg in de rug. Voor velen onder hen kon wellicht
geen hulp meer baten.

Van het groepje rond vader, dat voor ons vertrok-
ken was, was niemand te bespeuren. In een grote,
schaars verlichte paardenstal, waar vers stro op
de grond lag, zochten we onderdak voor de nacht
en beschutting tegen het gevaar. Met ons vieren
legden we ons samen neer in een box. Ook in de
andere boxen lagen er gezinnen bijeen. We waren
doodop en dommelden in.

Al vroeg in de morgen bleek dat gans ons gezin,
zonder moeder, uiteindelijk in die hofstede was
terechtgekomen. Dat kwam wellicht doordat de
boerderij, gelegen op ruim achthonderd meter van
de brug, het eerste huis was waar de mensen, op
hun vluchtweg uit de hel, konden geholpen wor-
den. Vader was er de avond voordien al aangeko-
men toen het nog licht was, met onze gekwetste
Herman in zijn armen en met Hubert en Marie-
Thérèse. Ze hadden er een brancard op wielen
zien staan, waarop een lijkleke gewonde Duitser
lag. Daaraan had vader gemerkt dat hij er terecht
kon voor de verzorging van Herman.

Misschien zou hij er ook de hulp vinden die hij
zocht om Metje van het slagveld weg te halen.
Herman vóór zich houdend, kroop vader op zijn
knieën naar een Duitse dokter toe en smeekte
hem zijn kind te verzorgen.

Maar de man deed weigerachtig, hij was blijkbaar
van oordeel dat het kind toch ten dode was op-
geschreven. Vader bleef aandringen, aanvoerend
dat hij zojuist al zijn vrouw had verloren. Om vader
genoegen te doen, gaf de man uiteindelijk toe.

Terwijl Herman werd verzorgd in de open lucht, kwamen vliegtuigen boven de hofstede gecirkeld. De verzorgers hielden de toestellen angstvallig in het oog, toen er op een gegeven ogenblik werd geschoten, stoven ze uit elkaar en lieten Herman liggen. Nadat het gevaar was geweken, werd het kind voort verzorgd, in afwachting dat het kon afgevoerd worden voor verdere behandeling.

Intussen hadden Hubert en Marie-Thérèse al een ligplaats gevonden in de koeienstal, die naast de paardenstal lag. Nadat Herman was verzorgd bracht vader het kind bij hen. Hij vond de hulp niet die hij had verwacht om Metje te gaan halen en hij vertrok alleen terug naar het slagveld.

In de donkere nacht teruggekeerd naar de plaats waar hij André had toevertrouwd aan de twee juffrouwen, die bij hun stervende moeder zaten, trof hij het kind achtergelaten aan. De moeder lag er dood, de juffrouwen waren weg. Ze hadden André in een deken gewikkeld. Hij droeg wel zijn identiteitsplaatje om de hals.

Vader vond ook onze gewonde grootmoeder terug. Ze had uren eenzaam in de nabijheid van haar overleden dochter gelegen, onzeker of ze zou kunnen weggehaald worden, en zonder te weten dat haar kleinkind wat verder verlaten lag.

Vader ging op zoek naar de achtergelaten kinderwagen van Herman. Het was een lange lage wagen, speciaal voor dat kind op maat gemaakt, omdat het wegens rachitis nog steeds niet kon lopen. Met de hulp van een Franse soldaat, die daar nog vertoefde, werd grootmoeder op die kinderwagen gelegd. Het dode lichaam van moeder bleef liggen.

Bukkend en kruipend trokken vader en de soldaat de wagen over het zeer oneffen terrein en door droge sloten. Grootmoeders gewonde benen sleepten langs de grond. Wij herinneren ons niet wie André droeg of misschien lag hij op Metje en hield zij hem vast.

Onderweg stonden ze meermaals oog in oog met zenuwachtige Duitsers, kregen ze een pistool op de borst gedrukt, terwijl hen werd toegesnuwd, de handen omhoog te steken. Pas nadat de soldaten zich ervan vergewist hadden dat ze ongewapend waren, mochten ze verder gaan. Rond 1 uur in de nacht kwamen ze in de hofstede aan en voegden ze zich bij de kinderen in de koeienstal.

De volgende morgen, nadat we mekaar hadden teruggevonden, kwam dat groepje over naar de paardenstal en betrok ons gezin er van dan af twee boxen. Op het erf waren er geen Duitsers meer te zien, de eerste hulppost was vertrokken. In de weide rond de hoeve lag een dood paard. Als er een tijdlang niet geschoten werd in de rich-

ting van de hoeve, waagde vader zich naar buiten en ging stukken vlees uit het paard snijden. Het slachten had hij wat geleerd van zijn vader.

Omdat er maar weinigen die kennis bezaten, werd er ook door anderen een beroep op hem gedaan. Het vlees werd in de keuken gekookt, uit de kelder werd de voorraad wijn gehaald en verdeeld onder de vluchtelingen die even hun ellende konden vergeten.

Om André te voeden wou vader hem suikerwater te drinken geven. Boven een brandende kaars probeerde hij water te warmen in een aluminium kroesje van een thermosfles, dat hij ook gebruikte als scheerkommetje. Het water wilde maar niet warmen en het kind dronk het tenslotte koud. Later kon vader evenwel een koe melken in de weide en kreeg André de nog warme melk te drinken.

Intussen wachtten onze drie gewonden nog op verzorging, Lucien en Herman hadden maar een voorlopig verband aangelegd gekregen.

Metje, die pas midden in de nacht was binnengebracht, had nog geen enkele verzorging ontvangen, omdat de volgende morgen de eerste hulppost al vertrokken was. Herman was deerlijk gekwetst aan zijn dij en aan zijn genitaliën. Als hij zijn behoefte deed, liep alles in de wonden. Hij weende haast voortdurend van de pijn, ook 's nachts. Ik lag naast hem en trachtte hem te sussen.

De mensen in de stal, die door de gebeurtenissen op waren van de zenuwen, verdroegen op den duur zijn geschrei niet meer en begonnen te morren. Vader zag zich genoodzaakt het kind op te pakken en ergens een oplossing te gaan zoeken.

Op de weg naar Calais trof hij twee Duitse soldaten aan, die in een schuttersput lagen bij een mitrailleur. Nadat hij hun zijn gewonde kind had getoond, begrepen ze wat hij wilde en hij verstond dat ze zouden trachten hem te helpen. Ze stelden voor het kind onderwijl in de put te leggen, waar het toch veiliger lag.

Na een tijd naderde een Duitse ambulance. De soldaten maakten, met armengezwaai vanuit hun put, de bestuurder duidelijk dat hij moest stoppen. Er

werden nauwelijks een paar woorden gewisseld, één van de twee soldaten opende de deur achteraan, vader legde zijn kind op de vloer van de ambulance, de deur werd dichtgeklapt en de wagen reed weg. Vader had niet eens de tijd gehad om te vragen waarheen het kind zou worden gevoerd. Gelukkig droeg het zijn identiteitsplaatje.

In de loop van diezelfde dag, het was zondag 26 mei, kwam er een ambulance van het Belgisch leger, enkel bemand door een ambulancier priester, achterwaarts tot voor de staldeur gereden. Toen de dubbele deur achteraan werd geopend, zagen we gekwetsten liggen in twee rijen naast elkaar en met enkele boven elkaar.

Van één rij werden de berries één na één lager ingeschoven, zodat grootmoeder in de vrijgekomen ruimte kon liggen. Haar gezicht raakte om zo te zeggen het dak van de wagen. Ze werd naar een voor ons onbekende bestemming afgevoerd.

Hoe die man daar verzeild was geraakt met zijn ambulance was ons een raadsel.

Intussen was onze toestand op de hoeve ook onhoudbaar geworden. Door de vele vluchtelingen was er op de hoeve langzamerhand geen voedsel meer voorhanden. Van het dode paard was het vlees niet langer eetbaar, en de Duitse soldaten hadden ons ook niets meer te eten gebracht.

Sinds enkele dagen hadden we meestal op de grond en in het stof gelegen en hadden we ons niet eens kunnen wassen. Bij Lucien moest de scherf nog uit zijn dij gehaald en de wonde verzorgd worden. André, die de jongste dagen vaak met ongekookt suikerwater was gevoed, leed aan erge buikloop en moest dringend door een dokter behandeld worden.

Aan de brug en langs de Aa werd er nog altijd geschoten en rond onze hoeve lag de dood nog steeds op de loer. Bovendien kon ieder ogenblik de beslissende aanval op Gravelines worden ingezet en wilden de Duitsers dat tegen die tijd alle vluchtelingen de sector zouden verlaten.

Nu onze twee zwaargewonden geëvacueerd waren, zouden we proberen naar de vakantiekolonie in Oye-Plage terug te keren. In de late namiddag gingen we op weg, vader en zeven kinderen, zonder enige bagage - alles was op het slagveld achtergebleven - en met alleen de gehavende kinderwagen van Herman, waarmee Metje van het slagveld was weggehaald en waarin André nu lag.

red. T. Hillewaere

Archief

BUNDEL DOCUMENTEN

Gerestitueerd via Ministerie van Buitenlandse Zaken op 3 septembre 1924.

Een onderofficier van het 79e territoriaal infanterieregiment had die gevonden tijdens de oorlog en onlangs aan de Ambassade van België te Parijs gestuurd.

REKENINGUITREKSEL 1725-1726 (naar latere transcriptie)

D'Eerweerdighe paters Chartreusen gelt voor s'jaars in plaetse van 180 guld' als nu maer 115 guld.

4 st s'jaars volgens de conventie door d'heeren van de weth en de selve paters aengegaen den 15 junij 1722. Betaelt over s'jaars verschenen 15 Junij 1724 niet. De post deserente is in cap en vloopen opgeleyt om eerw; Fr. Joseph Bethth pieer volgens de Stadts rekeningen vanden jaar verschenen den lesten April 1725 ghesloten den 5den 7bre 1726 fol. 9 art 1 van de gr s'ome van uitgheven dus alhier voor Memoire in het toecomende ... niet

AKKOORD 1734 (naar latere transcriptie)
(vert. uit het Frans)

Vanwege Marie Elisabeth, koninklijke prinses van Hongarije en Bohemen, de twee Siciliën, aartshertogin van Oostenrijk en gouverneur-generaal van de Nederlanden.

In antwoord op een verzoek vanwege de prior en de religieuzen van het klooster der Engelse Chartreuzen te Nieuwpoort, om een kleine straat te mogen incorporeren die hun de tuin scheidt van het bewuste klooster. In ruil biedt het klooster aan om een grote poort te bouwen midden de brede straat, waarvan ze een plan hebben meegestuurd. Ze zouden ook een eeuwigdurende 'cens' van 7 gulden aan de stad betalen.

Het antwoord is positief en het decreet dateert van 3 augustus 1734.

Ondertekend namens Marie Elisabeth,

J.J. Le Roy

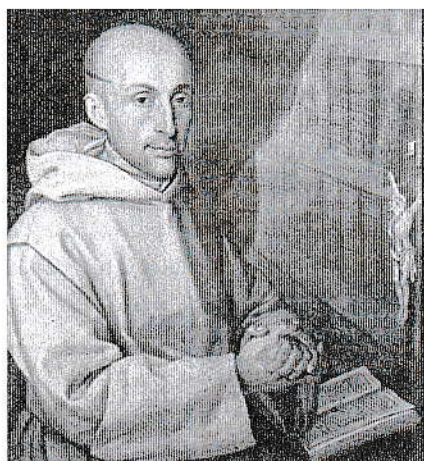
REKENINGUITREKSEL 1734-1735(naar latere transcriptie)

D'Eerweirdighe P. Patres Chartreusen binnen deser stede gelden een onlosselycke cheins van VII 5 guldens bij jaar, in consideratie dat sij in hemlieden

hof van oorden hunlieden clooster hebben ingenomen een deel van een publieke straete, gelopen hebbende van nevens hunlieden clooster west tot aan de rampaerden van de bordeelmeulen, jeghenwordigh door de nieuwe hofmeuren ende nieuwen arduijnen poorte afgestopt bij consente ende decreet van haere serenissime Hoogheijt toegestaan, in datum den 3en August 1734

SUPPRESSIE VAN KLOOSTERS 1784 (naar latere transcriptie)

A Messeigneurs

Messeigneurs les Président, Conseillers et Membres de la Société imp.le et roiale pour la suppression de quelque couvens dans les Pays-Bas.

Vert.

Vader **Frans Jozef Williams**, priester van de Engelse Kartuziers te Nieuwpoort, geboren Holywell (Wales), 54 jaar oud en 24 jaar geprofest,

Vader Bruno Jacob Finck, priester, co-adjutor van het genoemde klooster, geboren in Croston, Lancaster provincie in Engeland, 34 jaar oud en 14 jaar geprofest,

Broeder Jacob Orfore geboren in Preston in Engeland, 58 jaar oud en reeds 33 jaar lekenbroeder in het genoemde klooster,

Broeder Thomas Carfort geboren in Crosley, Lancaster provincie in Engeland, 40 jaar oud en reeds 17 jaar lekenbroeder in het genoemde klooster, laten respectievelijk weten, zijnde als Engelsen geboren en dus vreemd in de Nederlanden, waar ze geen ouders hebben, geen vrienden waar ze zich zouden kunnen terugtrekken bij een afschaffing van hun Engels klooster te Nieuwpoort, overigens kennen ze de taal van het land niet, en vooral vader Williams en Finck die geen middelen van bestaan hebben zodat het zeer moeilijk zal zijn en duur om een residentie te vinden die zou passen.

En, overigens om de reden hierboven aangehaald,

zijnde helemaal vreemd in dit land zullen zij geen confraters vinden die hier geboren zijn, daarom verzoeken zij Geachte Seigneurs om dit in overweging te nemen en daarom een jaarlijks een verhoogd pensioen toe te kennen, aangezien dat dit Engels Klooster het enige (in zijn soort) is die onder de *suppression* valt ...

red. G.Demerre

Oorlogsindrukken I

Het naderende oorlogsgedruis verplichtte heel wat Nieuwpoortse families om tijdens de laatste dagen van oktober 1914 een actieplan op te stellen om de stad te ontvluchten. De verhalen van de binnestrompelde vluchtelingen en het aanschouwen van de moegestreden soldaten bepaalden de stemming en tussen de vier muren van de huiselijke warmte werden plannen besproken, gewikt en gewogen. Routes werden uitgestippeld. Vrienden, kennissen en familieleden werden op de hoogte gebracht en angstig werden de koffers binnen handbereik geplaatst om de vlucht uit de geboortestad te organiseren. Niets werd aan het toeval overgelaten. Dit dacht men althans.

De familie van huisschilder Gustaaf Buffel had reeds in de nacht van 22 op 23 oktober een eerste hoofdstuk geschreven in het grote Nieuwpoortse vluchtelingenboek. Samen met de familie van zijn vriend Juul Filliaert hadden ze hun intrek genomen in een villa op de Groenendijk. Het wachten werd een vredige bondgenoot. 's Nachts werd de horizon omgetoverd in een magisch spektakel waarbij lichten en geluidseffecten het eentonige alledaagse ritme verstoorden. Het vluchtelingenoord op een boogscheut verwijderd van de stad Nieuwpoort werd eind oktober toch te riskant. Besloten werd om met pak en zak naar De Panne te verhuizen. De familie Buffel vond er in Villa Capri in de Zeelaan een tijdelijk onderkomen. Het overleven bracht iedereen in een totaal veranderend overlevingsklimaat. Het

onvermijdelijke werd een terugkerend gespreksonderwerp. De oorlog die zichzelf aan de boorden van de IJzer had vastgeketend, bleef ook het onbezette België teisteren. Zoals vele vrienden en kennissen werden plannen gesmeed om de oversteek te wagen naar Engeland. De contacten met principaal René Dupont, die als aalmoezenier voor Belgische vluchtelingen reeds actief was in Engeland, bleken nu van goudwaarde te hebben. De administratieve molen draaide echter heel langzaam, maar Gustaaf Buffel kon na enige tijd toch de nodige papieren verzamelen voor zijn familieleden. Via Duinkerke en Calais werd de overtocht naar Engeland georganiseerd.

Hij zelf besloot echter nog in De Panne te blijven. Hij bleef immers de hoop koesteren dat de oorlog zou doodbloeden en dat de nachtmerrie tegen de zomer van 1915 zou voorbij zijn. Toen de familie Buffel in Cockermouth een veilig onderkomen had gevonden werd een drukke correspondentie opgezet om iedereen op de hoogte te houden van de steeds wisselende oorlogsomstandigheden.

Gustaaf Buffel berichtte vanuit De Panne wat de oorlog aanrichtte met de streek, met de achtergebleven Nieuwpoortenaars. In de zomer van 1915 bracht hij verslag uit van een dramatische tocht naar het geteisterde Nieuwpoort. Na dit bezoek besloot Buffel eveneens in ballingschap te vertrekken. Twijfelend tussen Frankrijk en Engeland koos hij tenslotte toch voor Engeland waar hij enige tijd later zijn familieleden vervoegde.

Deze oorlogsbrieven blijven merkwaardige getuigen van een nietsontziende oorlogsgruwel. Ze berichtten over mensen, over vluchtelingen, over het lief en leed van een gekwetste bevolking. Ook deze thema's verdienen in de komende herdenkingsperiode onze blijvende aandacht.

L. Filliaert

Gustaaf Buffel aan zijn familieleden in Engeland

De Panne 15 juli 1915

Beminde Moeder, Zoë, Tante Annetje, Nonkel, tante en Jeanette, en de kinderen.

Vandaag is het nieuws uit Nieuwpoort, 't eene is beter dan 't andere maar al maar deerslijk. Zooals ik u aangekondigd had zijn we er verleden week den vrijdag naartoe getrokken met twee autocamions: Mr. Dewulf, Louis Deschietter en Jerome, en anderen, twee zusters Arme Klaren en ik.

Van op Oostduinkerke begint de verwoesting, hier en daar ingestorte huizen, maar dat is nog niets bij het geen men te zien krijgt als men stad naast. Van aan den 'kalkoven' ziet men geene huizen of ze zijn

getroffen, onherstelbaar geschonden of ingestort. We kwamen binnen langs de O.L.V. straat. Als ge aan den hoek van Mr. Keukelincks komt, dan ziet gij het kerkeplein, meest langs de zuidkant in een heel kerkhof herschapen. De soldaten dragen eene ware vereering voor hun gevallen makker, ge kunt het zien aan de wijze waarop ze de graven oprichten, onderhouden en versieren met kruisbeelden, met Onze Vrouwebeelden met bloemen en dan galentjes errond. Met welke zorg is dit alles onderhouden! Maar we hebben geen tijd tot kijken. We doen in der haast een blik overal rond, de verwoesting is algemeen. 't Is waar, er staan nog huizen, maar van zoo haast ge ze bezieet komt ge tot de overtuiging dat deze ook ten gronde zullen mogen afgebroken worden. Maar 't is van op de markt dat ge de puinhoop moet bezien, de auto's kunnen met ruize keeren. Hoe is alles toch deerslijk gesteld al verbijsterd staat ge te kijken op de verwoeste halle, op die brokken van de kerkmuren en dan nog enkel ertusschen het 'Kroontje' gansch doorschoten. Hoe is het gesteld langs de andere kanten? Ik kan niet beginnen met alle huizen te beschrijven, maar men kan zich dat niet inbeelden hoe erg het gesteld is zonder het gezien te hebben.

De auto's bleven op de markt staan en ik spoedde mij naar huis. De gevel staat er nog, maar deerslijk! 't Huis van Markeys is ingevallen. 't Heeft het onze wel niet meegesleept maar toch is de gevel gebarsten langs de middenste vensters tot aan de kornis toe. Zoo is deze kant wat doorgezakt en de gevel schijnt een klein beetje achterover te hellen. De voordeur is ingestampt, de binnenmuren staan er nog goed, de achtergevel ongeschonden, de trap ook ongeschonden, het dak ligt gansch open, de groote gebinten staan er nog: ge kunt denken hoe plafonds en muren aan denals komen. De twee voorkamers boven zijn deerslijk gesteld, de achterkamers zijn nog goed, de keuken beneden ook, 't achterkeukentje over dat het gaat, 't opriepkamer-tje is ook nog ongeschonden, maar in heel het huis is er nog pot noch panne, noch stoof, noch tafel, noch bed, niets meer te vinden. 't Doet: mijn kas zonder de deuren. In den winkel die veel geleden heeft door 't invallen van Markeys huis, is er in 't geheel nog een klein vatje roomenie, de toog is de panneelen uitgestampt, de dubbele deur is verdwenen en de rekken zijn gansch afgebroken, de achterkamer staat er ook nog heel maar de glaskisten zijn verdwenen, alles wat er verstopt was is weg tot zelf de boek en de rekeningen! Van daar trok ik naar den kelder, daar ook niets meer te vinden tenzij twee potten loodwit die samen 84Kos bedroegen. Zou men zoo eene stad kunnen leeg 7 plunderen zonder medewerking der overheid?

Hebben de Duitschers ieverst meer kunnen stelen dan de Franschen het in Nieupoort gedaan hebben?

Nu trok ik naar het hof, de ladders zijn weg, in de remise kan ik niet binnen van den rommel, maar er zijn geen obussen op gevallen. Met veel gymnastiek geraak ik op 't hooghof. 't Geen we er gedolven hadden heb ik er weergevonden, zoo: de akte van ons huis en de kwitantien ervan, dan 't doosje met Zoë's montertje enz... De bewijsstukken van het huis heb ik niet gevonden, de hofmuur langs de Rekollettenstraat is erop gevallen en ik had geen tijd meer om tot 't einde toe te werken. Ik heb u nu ons huis beschreven lijk het is, ge ziet dat er weinig begoochelingen op te maken zijn: zoo is het met ons, zoo is het met elkendeen.

Een soldaat hielp me 't loodwit en de roomenie in de auto's dragen die onmiddellijk gingen vertrekken met de arme klaren, wij zouden nog blijven, de zusters waren op hun post niet, ik moest hen gaan halen en zoo ben ik door de Rekollettenstraat gegaan. Tante Annetje uw huis staat er nog maar ik kon er niet ingaan. Toch heb ik bestatigd dat, zoo de gevel ongeschonden was, dat de plafonds ingevallen waren, is het van een obus of van de regen ik kon het niet zien. Juul Billiets huis was ook zoo gesteld maar lijk minder, men is te haastig om alles te kunnen nagaan. Het klooster der Arme Klaren is ook een ruïne, men zou nek en bek breken met er door te loopen, de Nieuwe School is uitgebrand. Ik vond de zusters niet en toen ik weer op de markt kwam, waren ze met de auto's al vertrokken. Ik ging te weeg de Marktstraat in, maar stek vast "vos papiers" en ik had er geen. Mr. Dewulf * had ze voor ons allen, na alleen uitleg kreeg ik een soldaat neffens me en zoo tot aan het stadhuis. Nonkel P's huis staat nog geheel schier ongeschonden. Mr. Kempyncks daarvan staat er nog een klein hoekje, van Louis Minnes ook. Na een tijd vond ik er drie van ons mannen die ook naar Mr. Dewulf zochten. We moesten naar de Majoor die ons nogmaals terugzond en eene hele lullerij. Nu moesten we wachten aan 't hoekje van de Kaaistraat. We mochten noch weg noch weer, maar toch geraakte ik tot in nonkels huis die ook nog wel bewaard is. 't Dak moet een weinigje geleden hebben. Ik peins dat de keuken in is maar ik kon er niet bij geraken. Anders staat het er heel en gansch maar zonder iets erin, 't doet, in den winkel lagen zakjes...kalk denk ik en kruiken smeerolie, een aardig artikel hé! Ik ben boven geweest niets is er ingevallen in 't achterkamertje een ongehoorde rommel en van vroeger: een flenter van een gestroepde stoove. Na een uur en half tijdverlies kwam Mr. Dewulf tevoorschijn en alles kwam klaar. We braken den.....

uit het Oudmanshuis af en 't stond al al gereed en buiten toen die ..... kwamen zeggen dat het te laat werd. We moesten onmiddellijk vertrekken. Gauw het alles weer binnen en onder 't geleide van officieren en soldaten al langs de Kokstraat naar buiten. De Kokstraat is nog wel bewaard. Hoe het gesteld is met de huizen van Arthuurs kan ik niet zeggen, er was geen middel er bij te geraken.

Hoe lang ze ook nog schieten er zullen altijd nog huizen staan maar Nieupoort in der waarheid bestaat niet meer. We moeten het inzien lijk het is. Ik ben hier hoofdzakelijk in De Panne gebleven met het gedacht dat Nieupoort in augustus of september zou vrij komen. We zagen het ten ergste in maar de wezenlijkheid heeft het nogmaals overtroffen. 't Is hoogst waarschijnlijk dat de legers van den Yzer zullen overwinteren en wast nog zoo niet, vooralsnu valt er voor mij op weerkeeren naar Nieupoort niet te denken. Ik ben besloten zoo ik zonder werk val, naar Frankrijk of naar Engeland te vertrekken en zal in dien zin inlichtingen nemen zoo ik in Engeland niet kan geraken dan zou ik mij naar Parijs richten. Ik zal in dien zin inlichtingen nemen en ook schrijven naar Eerw. Heer Dupon. Ik zou weg blijven tot dat Nieupoort herbouwd wordt. Ik peins ook wel moeder dat gij ten volle met dit gedacht zult instemmen. Ik zou geerne de papieren die ik uitgehaald heb naar Cockermouth zenden, daar zouden ze best in zekerheid zijn. Het loodwit heb ik verkocht, 't heeft me 105 fr opgebracht.

Wat de toestand van Vader Debruyne betreft die is ons inziens maar heel bedenkelijk. Hij mag nooit geen oogenblikje alleen gelaten worden en zoo wel des nachts als bij dage moet hij uit en in 't bed en den zetel. Ge kunt denken of het een last en een verdriet is. God have dat het toch moge beteren.

Moeder om te sluiten moet ik u nog melden dat Arthur ook van zin is te vertrekken. Er vertrekken ook dagelijks nog menschen. Ik moet ook nog de dood melden van Henry Braecke die verleden week gestorven is alsook van Jufrouw Deroo eergisteren gestorven. Moeder een kruiske als 't u belieft en aan allen onze genegenste groeten.

Gustaaf

* Mr Dewulf was onderpastoor en kreeg met regelmaat vergunningen.

DE HELDENDAAD VAN EEN VISSER

HENRI "Kos" GHYS werd geboren te Adinkerke op 06/11/1871 als zoon van HENRICUS Franciscus GHYS & Isabella PATTYN. De familie GHYS werd "de kosjes" genoemd omdat de – ver verwante – leden ervan elkaar steevast begroeten met "kos" of

“cousin”, een traditie die de huidige generatie nog in eer houdt. Op het einde van de 19de eeuw had Adinkerke de grootste vissersvloot op Oostende na, ondanks het feit dat er geen echte haven was aldaar & de vissers derhalve hun “schuiten” tot op het strand moesten slepen. Van een aanleg van een degelijke haven kwam er echter niets terecht. Tijdens het prille begin van de twintigste eeuw kwamen zodoende veel zeelieden uit De Panne het geluk zoeken, hetzij te Oostende hetzij te Nieuwpoort. Henri GHYS kwam daarom te Nieuwpoort wonen in 1904.

Via het katholiek weekblad “DE TOEKOMST” (uitgave 16/01/1936), hebben we kennis gemaakt met de heldendaad dat Henri & zijn zoon Hendrik (° Adinkerke 18/10/1897) hebben verricht tijdens de maand November 1914... Toen het oorlogsgevaar rond eind september 1914 onze streek naderde, zijn veel vissers “met man & macht” gevlucht naar Engeland of Frankrijk. Meer nog, op 15 oktober 1914 werd er een bevel uitgevaardigd dat de Vlaamse vissers moesten vluchten! Henri GHYS & zijn gezin hadden gekozen om naar Duinkerke te vluchten. Na de geslaagde onderwaterzetting (eind oktober 1914) werd vliegensvlug verkeerdelijk het nieuws verspreid dat Nieuwpoort “bevrijd” was. Dit was voor Henri het teken om met zijn familie huiswaarts te keren...

Henri voer op die bewuste dag (10 november 1914) van Duinkerke terug naar Nieuwpoort. Toen ze er arriveerden, was er een hels onweer uitgebarsten vergezeld met de nodige regen & hagel. Toch slaagden ze erin om betrekkelijk veilig aan te komen en waren ze in staat om aan te meren aan de “stakkaden”. Duitse soldaten bevonden zich aan de oostkant van de *stakkaden* (richting Lombardsijde) terwijl de Fransen zich aan de westkant bevonden. Via de IJzer kwamen de Duitsers af naar de stakkaden toe. Plots braken er hevige beschietingen los... Enkele soldaten poogden om op de boot te geraken maar het hels onweer weerhield hen hiervan.

Toen de dagenraad was aangebroken, besloten de Duitsers om te vertrekken richting Lombardsijde. Henri en zijn zoon bemerkten dit maar hielden zich nog verscholen. Enkele ogenblikken later, hoorden ze Franse soldaten die poogden om op het schip te komen: “*Merde, il n’y a personne!*”... Henri & Hendrik kwamen dan tevoorschijn en verklaarden dat ze – Belg zijnde - hen met veel plezier wilden “redden”. De Duitsers hadden dit ook in de gaten & begonnen het schip te beschieten “met een heuse bommenregen”. Toch slaagden de dappere vissers erin om 42(!) Franse soldaten met pak & zak veilig over te brengen ter hoogte van het station te Nieuwpoort-Bad. Van 9 uur ’s morgens tot 3 uur in de namiddag hebben ze zich wel aldaar moeten schuil houden omwille van de felle bombardementen. Drie Franse schildwachten hielden daarna Henri & Hendrik aan omdat ze abusievelijk dachten dat ze spionnen waren, iets wat werd rechtgezet.

Deze heldendaad kende echter een tragisch slot in mineur. Zoon Hendrik werd omwille van de reddingspoging ernstig ziek en bleef er een zwakke gezondheid aan overhouden. De helft van zijn haar was zelfs op 24 uur tijd “*witgrijs*” geworden. Toch besloot hij in 1916 om zich vrijwillig aan te geven om het vaderland te dienen. Jammer genoeg overleed hij op 17/04/1917, amper 20 jaar oud...

+ 17 april 1917

Via een ministerieel besluit dd. 13 december 1935 kreeg Henri een “*Médaille d’honneur en vermeil*” (een goudkleurige eremedaille) van “*Le Ministère d’Affaires Étrangères de La République Française*”. Hij voelde zich wel trots & vereerd maar toch wou hij geen geld hiervoor ontvangen. Op dat moment woonde hij in bij zijn dochter Gabrielle te Sint – Idesbald. Hijzelf beweerde dat hij slechts “zijn plicht” deed en zei hij ook dat de dood van zes van zijn twaalf (!!) kinderen hem veel meer beroerde. De auteur van dit artikel wilde vooral aantonen dat

het “niet netjes” was dat zo’n moedige visser op rust niet kon genieten van een welverdiend “pensioentje”...

P.S. : Peter Vandenabeele heeft de dagboeken van zijn overgrootvader, de gekende scheepsbouwer Emile Vandenabeele, ontsloten en weldra wordt zijn studie hierover gepubliceerd. Hieruit vernemen we dat enkele visserssloepen op 11 november 1914 rond 11 u ’s morgens in de Nieuwpoorste havengeul aanlegden en dat de Fransen onmiddellijk beslag erop legden. De boten van Louis VILAIN alsook van Henri GHYS hoorden erbij. Ze hadden aangelegd tegen het oosterstaketsel want de pontonniers hadden er trossen gespannen. Henri GHYS heeft effectief 42 soldaten gered. Daarnaast werd één doodgeschoten en vijf anderen werden krijgsgevangen. De reddingsoperatie zelf gebeurde op de nacht van 11 op 12 november 1914, in de duisternis zodoende. Was het op klaarlichte dag gebeurt, dan was het quasi onmogelijk geweest om met een vissersloep, waarop ook nog 42 mensen plat lagen zowel op het dek als in het ruim, veilig & ongedeerd aan de overkant te geraken. Zoon Hendrik sneuvelde later “op het veld van eer”, ergens in Frankrijk. Zijn naam staat op het herdenkingsmonument te Oostduinkerke. Henri GHYS kon, om veiligheidsredenen, zijn schip niet recupereren en verhuisde dan met zijn gezin hetzelfde jaar 1914 naar Oostduinkerke...

Hieruit blijkt vooral dat historici uiterst voorzichtig moeten omgaan met gelijk welk bronnenmateriaal dat men in handen krijgt. Zelfs mensen die het zelf hebben meegemaakt, “selecteren” hun geheugen na verloop van (vele) jaren. Dan spreken we nog niet over “*allerhande verslaggevers*” die alles wat ruikt naar “*sensatie*” graag extra in de verf zetten...

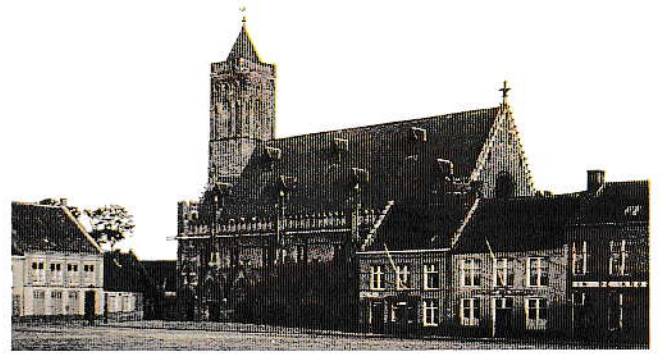
J. Ghijs

Krantennieuws in Nieuwpoort

Weekblad van Nieuport en Kanton – eerste jaargang – nr. 56 – 22 oktober 1910

Het weekblad, verschijnend op zaterdag, werd gedrukt bij Joseph Haeck in de Statiestraat in Oudenaarde. Pieter Verstraete en zoon uit de Valkestraat in Nieuwpoort waren de verkopers. Per nummer betaalde men 5 centiemmen. Een abonnement – op voorhand betaalbaar – kostte 2,60 fr. per jaar. Advertenties kostten 0,15 fr. per drukregel. Rechter-

lijke aankondigingen kregen een apart tarief: 0,50 fr. per drukregel. Advertenties en mededelingen moesten voor de donderdagmiddag in het koffiehuis ‘*Willems Fonds*’ in de Valkestraat besteld worden. Alle ingestuurde stukken moesten onder gesloten omslag en ondertekend door de schrijver ingezonden worden.

De kop van het weekblad was een kunstige steendruk met een mooi uitgewerkt panoramisch zicht van de stad Nieuwpoort: van de sluizen met het huis van de sluismeester, langs de Duvetorre, de Halletoren, de haven met tal van aangemeerde zeilschepen, de kloeke Kerktoren, de Vierboete, de IJzermondig en het staketsel. Een fraai brokje toeristische info anno 1910. De spreuk ‘*Voor vrijheid en recht! - Voor waarheid en vrede!*’ drukte het engagement uit van de redactie.

De redactie opende het nummer met de mededeling dat de nieuwe kiezerslijsten voor 1911-1912 verschenen waren. Men deed een oproep om alles goed te controleren. De ‘*Vrijzinnige Volksbond*’ gelastte zich er mee eventuele klachten kosteloos te behandelen.

De lezers kregen uitgebreide duiding bij diverse gebeurtenissen in het verre Portugal waar na de moord op koning Carlos nog steeds klerikale en antiklerikale krachten tegenover elkaar stonden.

De plaatselijke afdeling van het Willemsfonds, met als secretaris J. Dierendonck en als voorzitter P.F. Deswarte, kondigde voor zondag 23 oktober om 4 ½ uur in de namiddag in het lokaal in de Valkestraat een ‘Openbare Concert-Voordracht’ aan. C. Van Biesbrouck, rijksveearts in Nieuwpoort, zou er spreken over ‘*De strijd tegen de teringziekte bij de menschen en bij de dieren*’. Het ‘*muzikaal en zangkundig*’ gedeelte werd uitgevoerd door R. Wittenberg, J. Hespel, E. Sleyter, L. Simoens en de Philharmonie van Nieuwpoort.

De tweestrijd met het katholieke *'Nieuwsblad van Nieuwpoort & Kanton'* bleef duidelijk de inhoudelijke koers bepalen. Een recht op antwoord vanwege De Naamlooze Vennootschap *'Grès de Nieuport'*, ondertekend door H. Deswarte – naar aanleiding van een beschamend artikel in het *'Nieuwsblad'* werd hier integraal afgedrukt.

Het is opvallend hoe weinig lokaal nieuws werd bijeen gesprokkeld. Uit Antwerpen, Gent en Eeklo kwamen enkele liberale nieuwsberichten.

Een tweegesprek tussen Jan en Pier – onder de titel *'Nu weten w'het'* moest op een guitige wijze het *'Katholiek zijn'* verwoorden. Enkele citaten; *'Katholiek zijn dat is in u gevoelen een drang om door uwen persoon, door uwe daden, door uwe strekkingen de leuze te bewerken: 'alles voor God'. Katholiek zijn dat is op uw voorhoofd laten lezen hetgeene dat van binnen vast zit'*.

Het binnen- en buitenlandse nieuws bracht een optelsom van allerlei kleine plaatselijke berichten: een *'Schrikkelijk ongeluk'* in Mechelen, *'Levend verbrand'* over een *'petrooldrama'* in Elsene, *'Verbrand'* nog een petrooldrama in Antwerpen, een *'Belangrijke diefstal'* in Brussel, een *'Tramongeval'* in Brussel, *'Huis geplunderd'* tussen Ninove en Boelare, *'Grote Brand'* in Koekelberg, een *'Messendrama'* in Waregem, een *'Brandramp'* in Deurne, en een *'Tramongeval'* in Genappe. Het bericht *'Dierentemmer gekwetst'* in Parijs sprak duidelijk tot de verbeelding van de lezer: *'Bij eene vertooning sprong de leeuw Artagnon op zijne meester en bracht hem schrikkelijke beten toe aan het hoofd aangezicht en schouders, terwijl hij met zijne klauwen hem het rechterbeen verscheurde. Eene onbeschrijflijke paniek ontstond, de toeschouwers namen verschrikt de vlucht en vele vrouwen vielen in bezwijming, terwijl anderen M. Cooper ter hulp snelden'*.

De *'Burgerstand van Nieuport'* berichtte over geboorten – 109 geboorten sedert 1.1.1910 -, sterfgevallen – 47 sterfgevallen sedert 1.1.1910 – en huwelijken – 27 huwelijken sedert 1.1.1910.

De advertentieruimte had blijkbaar geen enkele Nieuwpoortse handelszaak kunnen overtuigen te propageren.

De firma Sanitania, Anspachlaan 70 in Brussel, prees enkele artikelen aan uit hun ruim gamma: *'Sanitas' Voorbehoedsmiddelen met geïllustreerde beschrijving dezer nieuwe artikels met geheime raad aan beide geslachten. 1 staal Sanitas tegen 1 fr. voor mannen en 2 fr. voor vrouwen'*. Ook een

middeltje *'tegen vertraging der maandstonden'* en *'Sterilet'*, voorbehoedsmiddelen voor beide geslachten: *'Dit beschermmiddel is niet in caoutchouc. Geïllustreerde inlichting zijn per gesloten brief gratis verzonden na ontvangst van 0,30 fr. in postzegels'*.

N. Geerlandt-Janssens, Grote Markt 31 in Oudenaarde, bood voor het winterseizoen *'Reclame – pardessus, pardessus impermeabilisé, groote keus van cabans voor groot manspersoon, gemaakte pardessus, zwarte – Moskowa en fantaisie'*.

'Scaldis-zeep' prees zichzelf aan als *'levend glanzend helder en klaar, vet vast zacht en zoet. De waschvrouw die eens Scaldis zeep heeft gebruikt, zal er geene andere meer willen, zij betaalt ze wel iets meer, maar verbruikt er veel min van. Scaldis zeep is trouwens gansch zuiver, gansch reukloos en bevat niet de minste bijtende stof. Scaldis zeep is de beste en de profijtigste'*.

De Beurs van Brussel van 13 oktober 1910 gaf een beknopte aanduiding van enkele aan te bevelen waardepapieren: *'Belgische leeningen, Congo leeningen, leeningen van het Gemeentekrediet...'*

De Naamloze Maatschappij *'Crédit Hypothécaire'* maakte reclame voor 'leeningen op Hypotheek en grondpandelijke obligatiën aan 4%.

Mesthandel Kuhlmann plaatste zijn *'Superphosphate'* in de kijker: *'gedroogd in oven – het vlugste – waarborg – lood – mengeling gewaarborgd. Alle vettenkooplieden moesten dit merk eisen!'*

Bij B. Godefroid-Vossaert, Eynestraat 25-30 in Oudenaarde, Algemeene Manufactuur van speeltuigen, pianos, kerkorgels, harmoniums waren grote voorraad aan violen, harmoniums, mandolinen en allerhande speeltuigen. Prijzen voor *'Accorderen, onderhoud en repareren – buiten alle concurrentie'*.

Drukker Jos Haeck maakte tot slot de eindpagina vol met het aanprijzen van zijn drukwerk van 'omzendbrieven, reisberichten, gewone en gesteedrukte briefhoofden, facturen, firma's voor enveloppen, visiet- en adreskaarten, memorandums, programma's voor feesten en plechtigheden, bal- en ingangskaarten, geboorte- trouw – doodbrieven (in 2 uren tijds afgedrukt), groote keus van doodbeeldekens, portretten en alles wat den drukkersstiel betreft'.

(wordt vervolgd)

Misverstanden

PALINGBRUG :

dat was tot de heraanleg van de achterhaven van Nieuwpoort een brug over de Brugse vaart, die toen uitmondde in de Grand Redan (Grote Pijlschans). De weg naar Oostende dwarste die vaart ongeveer waar nu de westhelling naar het Albert monument ligt : daar lag de Palingbrug. Er kwam later een herberg in die buurt en een hoeve met die naam.

In 1876 verdween de brug, maar het toponiem bleef op de kaarten staan.

De naam werd door de militaire kaarten overgenomen voor wat normaal de Grote Pijlschans (Grand Redan) moest noemen. In alle militaire verslagen bleef echter de naam Palingbrug hangen. Er was zelfs een verstrooide professor die er *Palingburg* van maakte ...

PONT ALBERT :

dat was een *militaire brug* die samen met de *Pont Elisabeth* over respectievelijk de Veurnevaart en de Slijkvaart dwarsten, ter hoogte van Sardinerie Carbonez tijdens de WO 1 [nu Nijverheidsstraat]. Bij de wederopbouw van Nieuwpoort na de oorlog werd een café met die naam zo betiteld ter hoogte van de 'nieuwe' Langebrug.

Voor een deel van het publiek was het verband rap gelegd : die Langebrug werd (ten onrechte) Pont Albert genoemd ... zeker toen in 1938 even verder het Albert monument ging verrijzen.

TEMPELIERSTOREN :

geen hardnekkiger mythe dan deze naam te Nieuwpoort. Bij afbraakwerken in 1820 bij de ruïne van de Laurentiuskerk (1280) die gedurende een eeuw zelfs deel ging uitmaken van een kasteel (15de eeuw), had men muurschilderijen ontdekt.

Een militair en lokaal kroniekschrijver associeerde deze beelden met de Tempeliers. Kort daarop werden de eerste Belgische stafkaarten ontworpen en dat toponiem bleef gehandhaafd tot diep in de 20ste eeuw.

Zelfs toen dr. J. Kesteloot wees op de vergissing in 1844, ook K. Loppens schrapte die betekenis in 1952 en K.R. Berquin ontcrachtte de mythe in 1963 : maar het publiek bleef hardnekkig.

SLUISMEESTER :

In nagenoeg alle artikels die de inundatie te Nieuwpoort van oktober 1914 beschrijven, ook op internet en populaire publicaties, brochures ... zijn er niet minder dan drie kandidaten om als sluismeester te fungeren! Echter:

Hendrik (Henri) Geeraert was een schippersknecht en na de oorlog kreeg hij een ere-titel als sluismeester;

Karel (Charles) Cogge was opziener (inspecteur) van de Noordwatering Veurne;

Gerard Dingens was de échte sluismeester, hoofd van de ploeg, maar niet meer aanwezig (vanaf 19 oktober) bij de eerste inundatie acties (vanaf 21 oktober).

IEPERSLUIIS/IEPERSTRAAT :

Dit is de sluis op het einde van de gekanaliseerde IJzer tussen de Uniebrug en de Ganzepoot (half 17e eeuw), want tot in de 19e eeuw gaf men aan de waterloop de naam *leperlee*. IJzer is hier voor dat deel een recente naam. Er is zelfs nog een waterloop op het grondgebied Middelkerke met de landelijke dorpen Slijpe, Leffinge ... die leperlee genoemd wordt: de historische waterverbinding van leper naar Nieuwpoort en verder tot Brugge.

SWINNEMARKTJE :

Dit is geen grilletje van een heemkundige, die naam was reeds in zwang vóór 1314 in de buurt van dat pleintje. Namen die ook even oud zijn : Hoogstraat, Kokstraat, Marktstraat ...

LENSPOLDER :

Deze polder tussen Nieuwpoort-Stad en de duinen van Nieuwpoort-Bad heeft allerlei namen gehad in de geschiedenis. Ooit Duinenpolder, Belle polder, Nieulandt polder. Béter zou zijn "*Polder van Lens*", omdat dit gebied bijna twee eeuwen lang eigendom was van de graaf van Lens (tussen 1625 en 1819), naar een plaatsnaam in Henegouwen, dus niet de Franse stad Lens.

G. Demerre

Colofon

Redactieadres:

Vrienden van het Patrimonium

p/a Kaai 50 – 02/04 – 8620 Nieuwpoort

Signaleer adreswijzigingen AUB!

Verantwoordelijke uitgever G. Demerre

Canadalaan 61 - 8620 Nieuwpoort